

15. ЦДАВОУ. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 2630. – 317 арк.
16. Кульчицкий С. Смертельный водоворот. Рождение и гибель украинской Кубани / С.Кульчицкий // День. – 2007. – 17 марта // Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/istoriya-i-ya/smertelnyy-vodovorot>.
17. ЦДАВОУ. – Ф. 1. – Оп. 3. – Спр. 2524. – 16 арк.

Сокирская В. В. Проблема определения юго-восточной части российско-украинской границы в 1920-х гг.

С распадом СССР одной из самых острых проблем стала проблема погранично-территориального размежевания независимых республик. Современная государственная граница Российской Федерации и Украины является итогом длительного процесса ее определения в 20-е гг. XX века. Исследуется проблема становления донецкого участка российско-украинской границы в означенный период. Среди проблем и противоречий, которые были заложены в формировании российско-украинской границы в этот период, стала проблема определения принадлежности не только территории, но и объектов хозяйствования. Освещаются последствия работы административно-территориальных комиссий разного уровня по определению принадлежности спорных территорий.

Ключевые слова: российско-украинская граница, административно-территориальная комиссия, Донецкая губерния, губисполком, уезд, волость, округ.

Sokirska V. V. Issues Southeastern part Russian-Ukrainian border in the 1920s

With the collapse of the Soviet Union one of the worst problems was the problem of border and territorial demarcation of independent republics. The modern state border of the Russian Federation and Ukraine are the result of a long process of its definition in the 20-ies of XX century. The problem of the formation of the Donetsk area of the Russian-Ukrainian border that period. Among the problems and contradictions that are inherent in the formation of the Russian-Ukrainian border in the 1920s, faced the problem of determining the membership not only territory but also of enterprises. Highlights the impact of the administrative-territorial committees at various levels to determine if the disputed territories.

Keywords: Russian-Ukrainian border, territorial-administrative committee, Donetsk province, Executive Committee, country, parish, district.

УДК 94(477.75)"1920"

О. С. Бикова

СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В КРИМУ В 1917–1921 рр.

У статті розглянуті питання створення і діяльності радянських органів влади в період їх становлення на кримському півострові. Проаналізована політична ситуація, яка склалася в Криму в період 1917-1921 років і її вплив на формування і принципи роботи радянських організацій. Виявлені особливості радянської системи даного періоду та роль нових структур влади в посиленні диктатури пролетаріату.

Ключові слова: Центральний Виконавчий Комітет, революційний комітет, комітет бідноти, надзвичайна комісія, революційний трибунал, Народний комісаріат продовольства.

В жовтні 1917 р. в Петрограді до влади прийшли більшовики. Ця подія вплинула на весь подальший хід історії. На Всеросійському з'їзді Рад робочих і солдатських депутатів був обраний вищий орган Радянської влади – Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет, який в свою чергу сформував радянський уряд – Раду Народних Комісарів. Це був початок створення органів радянської влади в Росії. Поступово влада на місцях теж починає переходити в руки Рад. Створюються нові органи влади, які повинні були відображати реалії того часу.

Становлення системи радянських органів влади в Криму відрізнялося від цього процесу в загальнодержавному масштабі, оскільки в Криму довгий час йшла боротьба за владу, в яку активно втручалися не лише місцеві і закордонні сили, які мали свої інтереси на півострові. Кримський півострів на деякий час став оплотом для всіх антирадянських елементів, і завданням створюваних тут радянських органів було встановити всі ознаки нової влади як найскоріше.

Над вивченням періоду становлення радянської системи влади періоду 1917-1921 років працювали Березовчук Н.Д., Бондаренко Г.В. [1], Бикова Т.Б. [2], Брошеван В.М. [3, 4], Бугай І.Ф. [5], Ганжа О.І. [6], Ішин А.В. [7; 8], Кульчицкий С.В. [9], Мельгунов С.П. [10], Шевцуков П.О. [11].

Метою даної статті є вивчення питання про те, як проходив процес створення перших радянських органів влади в кримському регіоні, якими були їх перші дії і якими були результати цих дій. Для висвітлення цих питань необхідно оцінити в яких умовах радянська влада формувала свої органи управління; вивчити методи, якими користувалися нові органи влади для досягнення своїх цілей; зробити висновки про результати роботи нової влади в перші роки її існування.

В Криму перша конференція Рад робочих і солдатських депутатів і Військових революційних комітетів Таврійської губернії пройшла 28-30 січня 1918 р. Голоували на ній більшовики М. Пожаров, Ж. Міллер, Ю. Гавен. Був обраний Таврійський центральний виконавчий комітет Рад робочих, солдатських і селянських депутатів. Головою Таврійського ЦВК став Ж. Міллер, його заступником – Ю. Гавен. З'їзд обговорив питання місцезнаходження і конструкції органів влади Таврійської губернії, продовольче і земельне питання. Було

ухвалено рішення, що «єдиною, як місцевою, так і центральною владою в губернії повинні бути Ради...». Місцезнаходженням центральної влади переважачою кількістю голосів був обраний Сімферополь (за Севастополем було віддано 20 голосів, за Сімферополем – 23) [12, с. 115-116].

Становлення нової влади супроводжувалося встановленням нового «революційного» порядку, якому були властиві жорстка централізація, неухильне виконання рішень вищестоящих органів, одноосібна відповідальність посадовців. Рішення, що мали загальнодержавне значення приймалися негайно і дуже вузьким колом осіб, інколи навіть одним В.І. Леніним. У місцях бойових дій вся повнота влади належала військовим. Вся економіка беззаперечно підкорювалась центральній владі.

Більшовики негайно розгорнули переслідування політичних противників, не зупиняючись перед фізичними розправами. Почали з розпуску «неправильних» рад, які відмовлялися підтримувати більшовиків. З проголошенням радянської влади почалася боротьба навколо питання про статус регіону, у яку включилися різні політичні сили. 19 березня 1918 р. члени ЦВК рад Таврійської губернії прийняли рішення проголосити на території губернії радянську соціалістичну Республіку Таврида. На правах автономії вона входила до складу РСФРР [2, с. 68-69]. Історія радянської республіки Тавриди була нетривалою. Вже до кінця квітня 1918 р. Таврида цілком опинилася під владою військ Української Центральної Ради й німецьких частин. Знову радянська влада в Криму була встановлена в квітні 1919 р. 27 квітня на засіданні Сімферопольського ВРК було прийняте рішення: «Крим стає самостійною одиницею. Комісаріати повинні керуватися виключно декретами з центру, але, в деяких випадках, допустимо вводити поправки з українських декретів» [2, с. 99]. 29 квітня в Сімферополі відкрилася обласна конференція більшовиків, на якій було схвалено рішення ЦК про утворення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки. 5 травня був організований Кримський радянський уряд [13, с. 99-100], але знову ж не остаточно. В червні 1919 р. Крим був зайнятий білогвардійцями, які протрималися на півострові до 1920 р. В листопаді 1920 р. в Криму була остаточно встановлена радянська влада.

Внутрішня політика радянського уряду, яка була впроваджена в 1918 р. і продовжувалась до початку 1921 р. в Криму, як і усюди реалізовувалася в рамках «воєнного комунізму». Перші кроки радянської влади – створення міцного централізованого державного апарату, націоналізація, введення продовольчої диктатури і створення військово-політичних органів, які цю диктатуру здійснювали повністю відповідали цій політиці. На практиці «воєнний комунізм» означав: встановлення політичної диктатури більшовицької партії, централізація управління, націоналізація банків, промислових підприємств (особливо це стосувалось крупної промисловості) і транспорту, монополія зовнішньої торгівлі, впровадження продовольчої розкладки в селі, зрівняний розподіл продуктів, зрівнювання оплати праці, примусова трудова повинність. Політика «воєнного комунізму» – це підпорядкування всіх сфер економічного, політичного і соціального життя країни інтересам більшовицького режиму в тій версії, у якій розуміли його вожді, повна ліквідація товарно-грошових відносин. Продовольство і промислові товари розподілялися державою. Ринок пішов у підпілля. Для того, щоб промислові робітники вірили в комуністичні ідеали, була введена зрівнювальна оплата праці і постачання їх продовольством.

У політичній сфері встановлювалася диктатура більшовицьких парткомів. Державні пости могли займати тільки члени партії. Партія контролювала всі сфери життя країни в цілому, і кожної людини окремо. Діяльність усіх інших політичних партій, груп, об'єднань знаходилась під повною забороною. Діяльність Рад також стала простою формальністю, адже вони повністю виконували розпорядження партійних більшовицьких органів.

Основою продовольчої диктатури стало продовольче розверстування (продрозкладка). 11 січня 1919 р. була введена продрозкладка на хліб, в 1920 р. вона включала картоплю, овочі і інші продукти [14, с. 366]. Змістом продрозкладки було те, що держава визначала свої потреби в різних товарах і вимагала від селян їх задоволення, зовсім не враховуючи можливості села. За виняті продукти держава розплатувалась грошима, які із-за інфляції постійно знецінювалися, а ще частіше банківськими займами, на які селяни зовсім нічого не могли отримати. Виправдовуючи жорстку політику більшовики говорили про те, що вони прийшли до влади, коли державні засіки були порожні, а країна виснажена участю в Першій світовій війні. Хліб можна було взяти лише у кулаків і лише силоміць – повернення до вільної торгівлі хлібом вирішити продовольчу проблему не могло. Вся подальша політика більшовиків так само була викликана суворими обставинами часу [11, с. 74-84]. В соціальній сфері в 1920 р. була введена трудова повинність, гаслом якої був лозунг: «Хто не працює, той не їсть». В політичній сфері встановлювалася одноосібна диктатура комуністичної партії.

Новій владі, в першу чергу, необхідне було зміцнення диктатури пролетаріату. Треба було мобілізувати всі ресурси на встановлення революційного порядку, а, крім цього, необхідно було паралельно вирішувати питання по відновленню народного господарства на звільнених територіях. Для вирішення цього завдання було потрібне знищення старого буржуазного апарату і створення нових органів влади. Такими органами стали революційні комітети (ревкоми). Вперше думку про створення ревкомів – надзвичайних органів влади – виказував В.І. Ленін в роки Першої буржуазної революції 1905-1907 рр. в роботі "Роспуск Думы и задачи пролетариата". Але на той момент політична ситуація ще не сприяла створенню нових революційних органів влади, тому їх формування так і не розпочалося. Ревкоми почали створюватися в 1917-1918 рр. і були військовими органами, що підпорядковували собі всі сторони політичного і економічного життя країни. У дуже нестабільних умовах ревкоми додавали диктатурі пролетаріату характер «військово-пролетарської диктатури». Ревкоми в Криму створювалися військово-партійним керівництвом частин Червоної армії напередодні воєнної операції по звільненню міст і інших населених пунктів, а потім залишалися на цій території як надзвичайні органи влади [5, с. 21].

Громадянська війна призвела до розділу ревкомів на два типи. Перший – ревкоми прифронтової смуги, які створювалися для укріплення тилу радянських армій шляхом концентрації військової і цивільної влади в руках єдиного органу; другий – ревкоми, які створювалися на звільнених територіях для швидшого відновлення народного господарства, створення Рад і передачі їм всієї повноти влади. Всі основні функції ревкомів були юридично закріплені в прийнятому ЦК РКП(б) 22 жовтня 1919 р. «Положенні про революційні комітети». Це положення визначало функції і структуру губернських, міських, повітових і волосних ревкомів, а в лютому 1920 р. цей документ був доповнений «Положенням про сільські ревкоми». 23 грудня 1919 р. було затверджено «Положення про військово-революційні комітети», в якому були визначені принципи військово-цивільної організації влади саме стосовно України [5, с. 21].

З кінця 1919 р. до початку 1920 р. проходить «суцільна» смуга створення ревкомів, тобто, вони формувалися повсюдно. Ревкоми повинні були організувати управління і відновлення народного господарства в умовах переходу до мирного життя. Основними їх задачами були: боротьба з бандитизмом, диверсійними групами, залишками білогвардійців, мобілізація всіх ресурсів на потреби фронту, забезпечення Червоної армії продовольством і фуражем, відновлення галузей народного господарства, організація культурно-просвітницької роботи, допомога сім'ям червоноармійців, створення їдалень і дитячих установ.

Задля упорядкування діяльності кримських ревкомів 16 листопада 1920 р. на спільному засіданні членів Реввоенради Південного фронту і Кримського обкому РКП(б) був створений Кримський революційний комітет на чолі з Бела Куном і його заступником Ю. Гавеном [6, с. 21]. Кримський ревком згідно з законодавчими документами відносився до складу губернських революційних комітетів, які діяли на звільнених територіях. Ревкоми цього типу створювалися в складі 3-5 чоловік, а потім навколо них створювався апарат управління у вигляді різноманітних підрозділів. Створення Кримревкому, як надзвичайного органу влади з необмеженими повноваженнями свідчило про те, що наступав період, коли на півострові буде панувати «революційна доцільність», а не закони. Бела Кун негайно після свого призначення на посаду окреслив першочергове завдання Кримського революційного комітету: повне очищення кримського півострову від контрреволюціонерів і підтягування Криму до загальноросійського революційного рівня [10, с. 81].

Тобто основним завданням Кримревкому було запровадження в Криму «воєнно-комуністичних» засад життя. Причому, зробити це потрібно було у такий спосіб, як це було зроблено в центральних районах Росії, де радянська влада безперервно існувала з 1917 р. За неповний рік свого існування Кримревком провів 120 засідань і видав 496 наказів по різним галузям своєї діяльності.

Свою діяльність Кримревком почав зі встановлення на півострові зовнішніх ознак «радянськості». Так, 16 листопада наказом № 2 Кримревкому передбачалося: «У кожному місті на території Криму назвати головні вулиці іменами: Червоної армії, тт. Леніна, Троцького та командуючого Південним фронтом, який керував операцією проти Врангеля тов. Фрунзе». Тим же наказом передбачалося негайно виселити «контрреволюційні елементи» зі своїх квартир, які передавалися до відомства охорони здоров'я [15, арк. 2].

У зміцненні місцевих волосних і сільських Рад вирішальну роль зіграли комітети незаможних селян. Саме комітети були основними організаціями, які відали збором продрозкладки з селян. Вони створювалися згідно Декрету ВЦВК від 11 червня 1918 р. «Про організацію і постачання сільської бідноти» і стали опорними пунктами диктатури пролетаріату і провідниками соціалістичної революції в селі [1, с. 20]. Комітети незаможних селян або інакше комітети бідноти формувалися в селах і волостях під керівництвом більшовиків з прибічників Радянської влади. Вказівкою до роботи комнезамів в Україні було «Тимчасове положення про організацію робітничо-селянської влади на місцях», прийняте 29 листопада 1918 р. Тимчасовим робітничо-селянським урядом України [1, с. 29]. Комнезами мали повноваження надзвичайних революційних органів і створювалися там, де не було ревкомів і Рад. У їх складі організовувалися військові відділи: по боротьбі з бандитизмом, продовольчий і ін., в яких виникала першочергова необхідність. У розробці положення і інструкції про Комнезами брали участь також Народні комісаріати внутрішніх справ і продовольства

Однією з головних проблем, які стояли перед новою владою, були питання заготовок продовольчих товарів і постачання ними армії, а також робочих і селян непродовольчих районів. Продовольче питання було кардинальним в політиці «воєнного комунізму». Таким чином, органи, які займалися продовольчим питанням, були однією з найважливіших складових нової політичної системи. Діяльність Народного комісаріату продовольства (Наркомпрод) на якийсь час стала повністю визначати внутрішню політику країни і знаходилася під постійним наглядом партії і уряду. Ревком Криму і Реввоенрада 4-ої армії своїм наказом від 28 грудня 1920 р. постановили зобов'язати всі ревкоми всіх рівнів звернути найсерйознішу увагу на організацію харчування, поставити його в центр всієї місцевої роботи. Всі установи повинні були виконувати вимоги продовольчих органів в бойовому порядку. Продовольчі органи в правах і обов'язках прирівнювалися до військових фронтових організацій [16, арк. 39].

Для успішного проведення всіх заходів по забезпеченню продовольства Народний комісаріат продовольства мав озброєну силу – продовольчу армію. Комплектування її проводилося шляхом залучення добровольців вікових категорій, які не підлягали призову в Червону Армію. Продовольча армія формувалася з робочих і бідних селян, рекомендованих фабрично-заводськими комітетами [17, арк. 5].

Для того, щоб максимально залучити до боротьби за хліб робочих Народний Комісаріат продовольства і Всеросійська Рада Профспілок почали організувати серед них окремі продовольчі загони, які надходили в розпорядження місцевих продовольчих органів, для посилення їх діяльності в області організації продовольства (заготовка, облік, транспортування і т.д.). Ці загони були воєнізованими органами, стояли на

обліку у Військово-продовольчому бюро, звітували йому і без його дозволу не могли зупиняти роботу, розформовуватися і приймати будь-яке продовольче призначення [17, арк. 8].

Для охорони продовольства і інших заготовок, для боротьби зі спекуляцією органам, які займалися продовольчою роботою було дозволено виставляти на залізничних і водних коліях загороджувальні ревізійні загоны. Положення про загоны було затверджено на засіданні Ради Народних Комісарів ще 5 серпня 1918 р. Згідно з ним органами, уповноваженими ставити загороджувальні загоны, були Народний комісаріат продовольства, його повноважні представники і губернські продовольчі відділи. Учасники загороджувальних загонів виділялися з числа стрілецьких частин внутрішньої охорони і формувалися як певні військові одиниці. Частини продармії виділяли зі свого складу загоны для виконання конвойної служби з охорони вантажів в дорозі, складів при Губпродкомах, Упродкомах, Райпродкомах і пунктів зсипань. Для вилучення хлібних надлишків у населення крім продармії у розпорядженні Наркомпрода були озброєні загоны, що формувалися Всеросійською Професійною Радою Спілок, і які прямували в губернії, для роботи по виконанню продрозкладки, даної центром. Керівництво цими загонами доручалося спеціально вивченим Губернським робочим бюро повітів [17, арк. 6].

Поряд з ревкомаами, комнезамаами, продовольчими загонами на всій території радянської країни діяли різні надзвичайні комісії (повітові, губернські, міські, залізничні, морські, фронтіві) або так звані «особливі відділи» НК у справах, пов'язаних з армією, різні «військово-польові», «військово-революційні» трибунали і «надзвичайні штаби», каральні експедиції. «Надзвичайні комісії – це орган бойовий, який діє по внутрішньому фронту громадянської війни. Він ворога не судить, а разить. Не милує, а спопеляє всякого, хто по той бік барикад» [10, с. 53]. Все це були органи, які здійснювали політику «червоного терору». На чолі цієї політики стояла Всеросійська Надзвичайна комісія з боротьби з контрреволюцією і саботажем, створена в грудні 1917 року. У веденні надзвичайних комісій перебували справи, які, на думку влади, могли загрожувати самому її існуванню. Органи Всеросійської надзвичайної комісії наділялися правом позасудових розправ з ворогами більшовицького режиму. В розпорядженні надзвичайних комісій були бойові загоны для розправи з повстанцями. На першому етапі своєї роботи надзвичайні комісії дуже активно використовували такі методи роботи як масове винищення потенційних «ворогів», повальні обшуки, арешти, облави. Пізніше, після виходу 8 січня 1921 р. наказу ВНК «Про каральну політику органів НК» НК перейшли до таких прийомів як освідомлення, перевірка підозрілих осіб, взяття на облік. Донес з самого незначного побутового питання міг послужити приводом для арешту, катувань і надалі розстрілу. Але все це беззаконня було виправдане владою. «Терор був нав'язаний Антантою» – говорив В.І. Ленін на VII з'їзді Рад. Його доповнювали слова Каменєва: «Наш терор був вимушеним, це терор не надзвичайних комісій, а робочого класу» [10, с. 52]. Терор класовий зростав з кожним місяцем і поступово ставав повсякденною роботою чекістів. Терор був спрямований проти озброєної контрреволюції, до якої більшовики відносили всіх незадоволених новою владою, а також проти «білого терору», який влада вважала відповідальним за свій, «червоний терор». Терор став державною політикою – в підтримку цього слова Бухаріна: «Пролетарське примушення у всіх своїх формах, починаючи з розстрілу, є методом створення комуністичної людини із людського матеріалу капіталістичної епохи» [10, с. 38].

В допомогу надзвичайним комісіям 4 квітня 1919 р. було видано Положення ВЦВК про революційні трибунали. «Революційні трибунали затверджувалися з метою розгляду справ про контрреволюційні і всілякі інші дії, які йдуть проти всіх завоювань Жовтневої революції і спрямовані на ослаблення сили і авторитету радянської влади. В зв'язку з цим трибуналам надавалося нічим не обмежене право в визначенні репресій» [18, с. 11-17]. Революційні трибунали створювалися у всіх губернських містах по одному на губернію.

Дуже значимим був розмах терору в Криму. У грудні 1920 р. тут була створена Кримська обласна надзвичайна комісія [19, с. 8]. Єдина централізована система органів ВНК була сформована у вересні 1921 р. Наказом Кримревкому від 9 березня 1921 р. був організований Кримський обласний революційний трибунал. Під його контролем перебували справи: про контрреволюційні діяння, про крупну спекуляцію, про крупні посадові злочини, про явну дискредитацію влади радянськими працівниками, про злісних дезертирів [19, с. 49]. За органами Всеросійської НК на місцях залишилися позасудові повноваження. Одночасно з постійно діючими органами охорони правопорядку додатково в різних місцевостях створювалися тимчасові озброєні формування: спеціальні загоны для боротьби з бандитизмом, комуністичні батальйони і т.і.

Найбільшого розмаху терор в Криму досяг взимку 1920-1921 рр. Жертви «червоного терору» рахувалися десятками тисяч. Саме в Криму 17 червня 1921 р. були сформовані частини особливого призначення (ЧОП). Це були воєнні загоны, які створювалися партійними органами і використовувалися в першу чергу для ведення бойових дій проти «біло-зелених», а також для охорони важливих об'єктів і збору розвідувальної інформації. При цьому використовувати ЧОП для бойових дій могли лише ті партійні органи, якими ці частини створювалися.

Оскільки у радянської влади було досить багато противників, вона потребувала надійної воєнної сили. Найбільш дієздатною опорою влади були частини Червоної армії. Саме армія забезпечувала і становлення нової влади і боротьбу з залишками контрреволюції і сепаратизму. Для посилення Червоної армії 25 квітня 1919 р. був виданий Декрет ВЦВК, РНК і Ради Оборони про заклик середнього і бідного селянства до боротьби з контрреволюцією. Згідно з цим Декретом кожна волость повинна була мобілізувати 10-20 стійких і надійних чоловік для боротьби з контрреволюцією і охорони Радянської республіки. Ці люди надходили в розпорядження військових комісаріатів кожного повіту і прямували в запасні частини [18, с. 107-108]. Це був своєрідний тил Червоної армії, який давав можливість більш ретельно контролювати і захищати здобутки радянської влади.

Руйнуючи «старий світ» і знищуючи «експлуататорів», більшовики закладали основи «нового світу», який ними замальовувався як «царство трудящих», в якому немає несправедливості і де всі «рівні». Найголовнішим питанням була ліквідація приватної власності на засоби виробництва і повне усупільнення господарства. На початку 1920-х рр. були повністю сформовані органи радянської влади, основним завданням яких була боротьба за зміцнення революційного порядку, за посилення впливу радянської влади і захист її завоювань.

Джерела та література

1. Березовчук Н.Д. Пролетарская опора в деревне: К истории комитетов бедноты на Украине / Березовчук Н.Д., Бондаренко Г.В. – К. : Вища школа, 1986. – 113 с.
2. Бикова Т.Б. Створення Кримської АССР (1917-1921 рр.) / Т.Б. Бикова. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2011. – 247 с.
3. Брошеван В.М. Военно-политический трибунал Крыма: (Историко-документальный очерк о создании и деятельности Полномочного представительства ОГПУ по Крымской АССР – Политическое управление при Крым ЦИКе в 1922-1934 гг.) / В.М. Брошеван. – Симферополь: ЦНТЭИ, 2004. – 92 с.
4. Брошеван В.М. Крымская республика: год 1921-й. Краткий исторический очерк / В.М. Брошеван, А.А. Форманчук. – Симферополь : Таврия, 1991. – 126 с.
5. Бугай И.Ф. Чрезвычайные органы советской власти: ревкомы 1918-1921гг. / Бугай И.Ф. – М.: Наука, 1990. – 320 с.
6. Ганжа О.И. Борьба с кулачеством на Украине в 1921-1923 гг. / О.И. Ганжа // Украинский исторический журнал. – 1987. – № 5. – С. 62-68.
7. Ишин А.В. Красный террор в Крыму в 1920-1921 гг. и его последствия / А.В. Ишин // Культура народов Причерноморья. – 1997. – № 7. – С. 112-113.
8. Ишин А.В. К вопросу об особенностях политического развития Крыма в первой половине 1920-х годов / А.В. Ишин // Историческое наследие Крыма. – 2004. – №5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.commonuments.crimea-portal.gov.ua/rus/index.php?v=1&tek=82&pag=74&l=&art=246>
9. Кульчицкий С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928) / С.В. Кульчицкий. – К. : Основи, 1996. – 396 с.
10. Мельгунов С.П. Красный террор в России, 1918-1923 гг. / Мельгунов С.П. – М.: 5-е издание, 1990. – 253 с.
11. Шевуцук П.А. Гражданская война. Взгляд через 10 лет. / П.А. Шевуцук // Свободная мысль. – 1992. – №10. – С.74-84.
12. Волошинов Л.И. Октябрь в Крыму и Северной Таврии / Л.И. Волошинов. – Симферополь: Крымиздат, 1960. – 196 с.
13. Освобождение Крыма от англо-французской интервенции, 1918-1919 г. – Симферополь : Крымгосиздат, 1940. – 175 с.
14. Орлов А.С. История России. Учебник. / А.С. Орлов, В.А. Георгиев, Н.Г. Георгиева, Т. А. Сивохяна. – М.: ПРОСПЕКТ. – 1998. – 544 с.
15. Державний архів Автономної Республіки Крим (ДААРК). – Ф. Р. 1188. – Оп. 1. – Спр. 4.
16. ДААРК. – Ф.Р 1888. – Оп.1. – Спр. 7.
17. ДААРК. – Ф. Р 1888. – Оп.1. – Спр. 38.
18. Декреты Советской власти. 1 апреля – 31 июля 1919 г. – М.: Госполитиздат, 1971. – Т. V. – 701 с.
19. Ревкомы Крыма: сборник документов и материалов. – Симферополь: Крым, 1968. – 243 с.

Быкова А. С. Становление советских органов власти в Крыму в 1917-1921 гг.

В статье рассмотрены вопросы создания и деятельности советских органов власти в период их становления на крымском полуострове. Проанализирована политическая ситуация, сложившаяся в Крыму в период 1917-1921 годов и ее влияние на формирование и принципы работы советских организаций. Выявлены особенности советской системы данного периода и роль новых структур власти в усилении диктатуры пролетариата.

Ключевые слова: Центральный Исполнительный Комитет, революционный комитет, комитет бедноты, чрезвычайная комиссия, революционный трибунал, Народный комиссариат продовольствия.

Bykova O. S. The establishment of Soviet power in the Crimea in 1917-1921

The article deals with the establishment and activities of the Soviet authorities during their formation on the Crimean peninsula. The political situation prevailing in the Crimea during the years 1917-1921 and its impact on the formation and principles of government organizations are analyzed. The features of the Soviet system, and the role of new power structures in strengthening the dictatorship of the proletariat are specified.

Keywords: Central Executive Committee, Revolutionary Committee, the committee of the poor, Extraordinary Commission, the revolutionary tribunal, the People's Commissariat of Food.

УДК 94(477)“1920-1933”

Е. Е. Левандовська

РОЛЬ КОМІТЕТІВ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН У ВПРОВАДЖЕННІ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ НА СЕЛІ (1920–1933 рр.)

У статті зроблено спробу критичного аналізу усталеного в історіографії підходу до комітетів незаможних селян, як вагомого чинника радянізації українського села. Визначаються основні фактори, як об'єктивного характеру так і суб'єктивні, що перешкоджали організації незаможних селян бути дієвим механізмом впровадження соціалістичних перетворень та зумовлювали її низьку працездатність. На підставі виділених проблемних аспектів, окреслено перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: комітети незаможних селян, селянство, радянська влада.

Історія українського селянства 20–30-х рр. традиційно перебуває в фокусі уваги дослідників. Разом з тим, лишається чимало питань, ще не вписаних в сучасну концептуальну схему вітчизняної історії, одним з них є діяльність комітетів незаможних селян. Актуальним виглядає дослідження історії КНС, не крізь призму інтересів керівної партійної верхівки, а в контексті взаємовідносин суспільства і влади.